

Література

1. Саблук П.Т. Экономические основы продовольственной безопасности стран мира / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. – № 8. – С. 21-25.
2. Белорус О.Г. Экономическая система глобализма / О. Г. Белорус. – К., 2003. – 390 с.
3. Власов В.І. Тенденції та проблеми глобальних процесів у світовій продовольчій сфері / В.І. Власов // Економіка України. – 2006. – № 3 (532). – С. 75-80;
4. Пасхавер Б. Сучасний стан продовольчої безпеки / Б.Пасхавер // Економіка України. – 2006. – №4. – С. 43-50;
5. Гуцул Т.А. Ефективність та перспективи розвитку молочного скотарства в Україні / Т.А. Гуцул // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2011. – Вип.1. – С. 40-46.
6. Аграрний сектор України (стан і перспективи розвитку) / М.В. Присяжнюк, М.В.Зубець, П.Т.Саблук, В.Я.Месель-Веселяк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.
7. Пархомець М. К. Організаційно-економічні основи розвитку молокопродуктового підкомплексу в ринкових умовах : монографія / М.К. Пархомець. – Тернопіль : Економічна думка, 2005. – 345 с.
8. Статистичний щорічник України за 2011 рік // Державна служба статистики України. – К. : ТОВ «Август Трейд», 2012. – 559 с.
9. Новости молочного рынка каждый день [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://www.dairynews.ru/>

УДК 339.564 : [658.8 : 629.7](477)

Маркова С.В.,
к.е.н., доцент кафедри теорії та практики менеджменту
Запорізький національний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМКИ РОЗШИРЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА АВІАБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Розвиток міжнародних відносин в умовах глобалізації безпосередньо впливає на операційну діяльність сучасних підприємств. Глобалізаційні процеси та їх наслідки обумовлюють необхідність формування та розвитку експортного потенціалу як важливого чинника поширення інновацій, що є визначним для країн-учасників міжнародного поділу праці, за рахунок виробництва конкурентоспроможної продукції, реалізація якої забезпечується формуванням обґрунтованої експортної спеціалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку експортного потенціалу присвячено праці вітчизняних та іноземних дослідників: І. Должанського [1], Р. Дорнбуша, Д. Лук'яненко [2], М. Портера, М. Сейфуллаєва [3], Н. Татаренко, В. Третяка [4], С. Фішера [5], А. Філіпенка, які погоджуються, що експортний потенціал підприємства слід розглядати як сукупність його можливостей щодо здійснення експортної діяльності. Це визначення не дає можливості для ретельного аналізу експортного потенціалу та його складових з метою визначення напрямків його розширення. Тому більш точним, на нашу думку, є твердження що експортний потенціал – це сукупність природних, виробничих, науково-технічних, трудових та фінансових ресурсів підприємства, що використовуються або можуть бути використані для розвитку його зовнішньоекономічних зв'язків. Проте, чимало питань ефективного формування експортного потенціалу залишаються нерозв'язаними в сучасних умовах глобалізації, зокрема, недостатньо уваги вітчизняні дослідники приділили вивченню оцінки експортного потенціалу підприємств авіабудування за рахунок діагностики внутрішніх чинників діяльності підприємства.

Постановка завдання. Метою статті є діагностика складових експортного потенціалу підприємства авіабудівної галузі за рахунок аналізу стану та ефективного використання власних основних засобів.

Виклад основного матеріалу досліджень. Україна належить до провідних країн світу, які мають повний цикл виготовлення літаків, що включає проектування та запуск у серійне виробництво. Авіабудування – це стратегічно важлива галузь, розвиток якої наповнює бюджет країни, надає ринку праці значну кількість робочих місць та створює престижну репутацію для країни на міжнародному ринку. Одним з провідних вітчизняних підприємств ринку авіабудування – є публічне акціонерне товариство (ПАТ) «Мотор Січ», основним видом діяльності якого є авіаційна промисловість,

виробництво електротехнічних машин, обладнання, апаратури та продукції виробничого призначення; ремонт цивільних літаків, вертольотів, їх обладнання та авіаційних двигунів. ПАТ – одне з декількох у світі підприємств та єдине підприємство в Україні, що має закінчений цикл виробництва двигунів, а також забезпечує весь цикл ремонту, випробування та обслуговування двигунів [6, с. 125]. На «Мотор Січ» у 2011 р. темп росту обсягів виробництва склав 114,5%; частка експорту в доході від реалізованої продукції – 93,2%; рентабельність продаж – 23,2%.

Як було зазначено вище, експортний потенціал – це сукупність природних, виробничих, науково-технічних, трудових та фінансових ресурсів підприємства, що використовуються або можуть бути використані для розвитку його зовнішньоекономічних зв'язків. На експортний потенціал «Мотор Січ» впливають визначені ресурси, одним з яких – є сукупність його матеріальних та нематеріальних активів. Визначимо основні напрямки розширення експортного потенціалу ПАТ «Мотор Січ» на основі їх аналізу.

Завод – це відома міжнародна компанія, що випускає унікальну та конкурентоздатну продукцію (авіадвигуни), а процес виробництва високоякісної продукції неможливий без сучасних основних фондів, які підприємство постійно оновлює. В табл. 1 наведена структура наявності основних засобів за 2011 р.

Згідно даних таблиці 1, приріст основних фондів у 2011 р. склав 788735 тис. грн. Зауважимо, що значне збільшення вартості основних фондів було зумовлено придбанням нових машин. Стан основних фондів ПАТ «Мотор Січ» характеризується за допомогою таких показників: коефіцієнт зносу основних засобів; коефіцієнт придатності; коефіцієнт оновлення; коефіцієнт вибуття основних засобів.

Таблиця 1

Динаміка стану основних засобів ПАТ «Мотор Січ», 2011р. тис. грн. [7]

	Наявність на початок року	Надійшло за рік	Вибуло за рік	Наявність на кінець року	абс. відхилення тис. грн.
Споруди, приміщення	852867	206351	446	1058772	205905
Машина та обладнання	967000	504634	9623	1462011	495011
Транспортні засоби	139187	27783	285	166685	27498
Інші основні засоби	252042	22677	1936	272783	20741
Малоцінні необоротні матеріальні активи	313757	59687	20107	353337	39580
Всього	2524853	821132	32397	3313588	788735

Коефіцієнт зносу ($K_{\text{знос}}$) характеризує частку вартості основних засобів, що її списано на витрати виробництва. $K_{\text{знос.2010р}} = 53\%$; $K_{\text{знос.2011р}} = 45\%$. Таким чином, спостерігається позитивна динаміка оновлення основних засобів на ПАТ «Мотор Січ» (збільшення у порівнянні з попереднім роком склало 8%).

Коефіцієнт придатності основних засобів ($K_{\text{прид.}}$) показує, яка частина основних засобів придатна для подальшої експлуатації в процесі господарської діяльності підприємства. Коефіцієнт придатності у 2011 р. на ПАТ склав 55%, а у 2010 р. – 47%.

Наступним важливим показником ефективності використання основних фондів – є коефіцієнт оновлення ($K_{\text{онов.}}$), який показує, що частка введених основних фондів у загальній їхній вартості на кінець 2011 р. займала 25%.

Коефіцієнт вибуття основних фондів ПАТ показує частку основних фондів, що вибули і становить близько 1%. Це означає, що з початку 2011 р. завод проводив незначну безоплатну передачу основних фондів, списання, реалізацію і передачу структурним підрозділам [7, с. 73].

Коефіцієнт приросту основних фондів показує частку приросту основних фондів, що склала 32% у загальній вартості основних засобів на початок 2011 р. Високе значення даного показника відображає позитивну тенденцію, що існує на «Мотор Січ».

Згідно з даними таблиці 2, найбільш інтенсивно оновлюються на підприємстві основні засоби групи «Машини та обладнання» (35%).

Таблиця 2

Аналіз структури стану основних засобів ПАТ «Мотор Січ», 2011 р. [7]

Статті	$K_{\text{знос}}$	$K_{\text{придат.}}$	$K_{\text{оновлен.}}$	$K_{\text{вибуття}}$	$K_{\text{приросту оз}}$
Споруди, приміщення	36,81%	63,19%	19,49%	0,04%	24,14%
Машина та обладнання	64,09%	35,91%	34,52%	0,66%	51,19%
Транспортні засоби	31,23%	68,77%	16,67%	0,17%	19,76%
Інші основні засоби	14,39%	85,61%	8,31%	0,71%	8,23%
Малоцінні необоротні активи	21,20%	78,80%	16,89%	5,69%	12,61%

Для розширення експортного потенціалу потрібно поліпшити використання основних фондів на ПАТ «Мотор Січ», що можливо завдяки: підвищенню використання виробничих потужностей і основних фондів у інтенсивності та підвищенню їх навантаження у екстенсивності. Інтенсивний шлях використання основних фондів сучасних підприємств – це технічне переозброєння та підвищення рівня відновлення основних фондів.

Для діагностики інтенсивного відновлення основних фондів використовується коефіцієнт інтенсивного оновлення ($K_{\text{інт.онов.}}$), що розраховується як: $K_{\text{інт.онов.}} = 32397/821132 \cdot 100\% = 4\%$. Розрахунок показує, що вартість основних фондів, що вибули на одиницю введених основних фондів за 2011 р. склала 4%, тобто підприємством проводилося часткове списання основних фондів, які стали непридатними.

Для аналізу сучасного стану експортного потенціалу розраховуємо ефективність використання основних засобів на ПАТ «Мотор Січ», а саме: фондівіддачу; фондоємність; фондоозброєність. Фондовіддача показує загальну віддачу від використання кожної гривні, витраченої на основні виробничі фонди, тобто ефективність цього вкладення коштів. Розрахунок відображає, що 1 грн., вкладена в основні фонди, принесла заводу 0,98 грн. Цей показник має позитивну динаміку, оскільки в 2010 р. склав 1,96 грн., (збільшення на 0,02 грн.). Можна зробити висновок, що керівництво ПАТ ефективно використовує основні засоби.

Фондомісткість – економічний показник, зворотній фондівіддачі. Відображає, скільки потрібно вкласти коштів в основні фонди, щоб отримати 1 грн. виручки. Якщо фондівіддача повинна мати тенденцію до збільшення, то фондомісткість – до зниження. Дана тенденція існує на підприємстві (2011 р. – 2011 р., 2010 р. – 0,53 грн.) .

Поряд з показником фондівіддачі на поліпшення використання основних фондів впливає такий показник, як фондоозброєність. Цей показник визначається як відношення вартості основних фондів до чисельності працюючих. Фондоозброєність показує, скільки припадає основних фондів у вартісному вираженні на одного працюючого.

Згідно даних таблиці 3, фондівіддача виросла на 1%, фондоємність зменшилася, темпи росту фондоозброєності (10%), випереджають темпи росту продуктивності праці (6%).

Таблиця 3

Характеристика показників ефективності основних засобів

Показники	Од. вим.	2010 р.	2011р.	Зміна	
				абс.	від. %
Виручка від реалізації продукції	тис. грн.	5001803	5792524	790721	115,81%
Основні засоби	тис. грн.	2524853	3313588	788735	131,24%
Виробничий персонал	чол.	7858	9024	1166	114,84%
Фондовіддача	грн.	1,96	1,98	0,02	101,02%
Фондоємність	грн.	0,51	0,50	-0,01	98,04%
Фондоозброєність	грн./чол.	295	324	29	109,83%
Продуктивність праці	грн./чол.	229	242	13	105,68%

Одним з найважливіших узагальнюючих показників, що характеризують економічну ефективність роботи промислових підприємств та сприяють розширенню експортного потенціалу, є рентабельність (табл. 4).

Таблиця 4

Аналіз рентабельності основних засобів ПАТ «Мотор Січ» [7]

Показники	За 2010рік	За 2011рік	Відхилення (+,-)	Темп росту,%
Прибуток чистий, тис. грн.	1248028	1344161	+96133	1,08
Середньорічна величина основних фондів, тис. грн.	2721777	2919221	+197444	1,07
Рентабельність основних фондів, грн.	45,85	46,05	+0,192	1,004

Аналіз рентабельності основних виробничих засобів визначив, що за 2011 р. балансовий прибуток збільшився на 96133 тис. грн., що склало близько 1% у порівнянні з минулим періодом, рентабельність основних засобів збільшилась на 1 %. Отже, рентабельність використання основних фондів на підприємстві ПАТ «Мотор Січ» у 2011 р. змінилася в бік збільшення, завдяки зростанню обох показників, які мають на нього вплив.

Висновки з даного дослідження. Отже, одним з чинників формування експортного потенціалу є стан та ефективне використання «предметів праці», тобто основних засобів підприємства. Ефективність використання основних засобів пов'язана з управлінськими рішеннями щодо постійного

оновлення основних засобів (у 2011 р. коефіцієнт оновлення – 25%, низький рівень), підвищення продуктивності (що можливо за рахунок покращення матеріальної зацікавленості персоналу). Таким чином, розвиток експортного потенціалу ПАТ «Мотор Січ» залежить від інноваційного оновлення основних засобів. Даний «сценарій» можливий, наприклад, за умови створення інноваційного фонду накопичення амортизаційних відрахувань на рівні підприємства, облік якого потрібно вести на окремому рахунку додаткового капіталу. В такому разі, на рівні держави повинні бути прийняті відповідні законодавчо-нормативні документи. Окрім цього, ефективне використання нематеріальних активів ПАТ «Мотор Січ» зумовить впровадження прогресивних технологій з метою економії матеріалів; зниження трудомісткості авіабудівної продукції, а також реконструкція ТЕК-3; впровадження енергозберігаючих технологій та альтернативних джерел енергії – сукупність вищезазначених заходів призведе до розширення експортного потенціалу провідного вітчизняного авіабудівного підприємства.

Література

1. Управління потенціалом підприємства : навчальний посібник / І.З. Должанський, Т. О. Загорна, О. О. Удалих та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 362 с.
2. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку : монографія: У 2 т. / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Л.Л. Антонюк та ін. ; За заг. ред. Д.Г. Лук'яненка, А.М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2006. – Т. II. – 592 с.
3. Сейфуллаева М. Э. Конкурентные преимущества международных компаний – стратегический фактор успеха / М. Э. Сейфуллаева // Известия РЭУ им. Г.В. Плеханова. – 2011. – № 1. – С. 23-31.
4. Третяк В. В. Методичні підходи до формування експортного потенціалу регіону / В. В. Третяк // Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля. – 2011. – № 8(162). – С. 201-206.
5. Фишер С. Экономика : пер. с 2-го англ. изд. / Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. – Дело ЛТД, 1995. – 864 с.
6. Перекрест Т. В. Фінансовий стан підприємства: оцінювання та пропозиції поліпшення / Т.В. Перекрест // ЗДМУ: Запоріжжя. – 2009. – Вип. 5. – С. 124-132.
7. Річний звіт 2011 «Мотор Січ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.motorsich.com/rus/profile/>
8. Звіт емітента Публічне акціонерне товариство «Мотор Січ» «Звіт про фінансовий результат» [Електронний ресурс] / Державна комісія з цінних паперів. – Режим доступу: http://escrin.nssmc.gov.ua/rpt1522_sect51.aspx

УДК 338.001.36

Маркович І.Б.,
к.е.н., асистент кафедри фінансів, обліку і контролю
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя

ЕКСПОРТНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

Постановка проблеми. Формування і реалізація економічної політики України, спрямованої на досягнення та утримання високого рівня її конкурентоспроможності на світових ринках, передбачає врахування тенденцій і змін в механізмах розвитку глобалізованого економічного простору.

Тенденції зростання обсягів міжнародної торгівлі та зміна її структури, нестабільність показників торгівельної спеціалізації окремих країн та галузей як загальна закономірність розвитку сучасних економік, позиціоновані в світлі зовнішньоекономічної конкурентоспроможності, залишаються предметом глибоких загальнотеоретичних та економічних суперечок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми міжнародної торгівлі в умовах глобалізації розкриваються в працях таких вітчизняних дослідників-економістів як А. Філіпенко, В. Сіденко, В. Новицький та інші, а також закордонних науковців, наприклад, А. Крюгера, А. Гаррісона, Ф. Алкала, К.Вільсона, Дж. Стигліца та інших. Проте, емпіричне дослідження експортної спеціалізації України на світовому ринку повинно вестися постійно, оскільки її зміна може відбуватися різко і це потрібно враховувати при розробці стратегій розвитку підприємств, галузі, національної економіки.

Постановка завдання. Порівняльні переваги не є показником статичним: одні з них з часом слабшають і можуть бути втрачені, інші – набуті. Актуальним для кожної країни є аналіз динаміки зміни